

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.676> JEL classification: H82, O21
UDC: 658.5

Ілля КРАМАР

аспірант,
кафедра фінансів,
Одеський національний економічний університет, Україна
E-mail: gmilyak@gmail.com
ORCID iD: 0009-0003-0920-5416

АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ НА ПРИКЛАДІ БЮДЖЕТУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. У статті досліджено особливості виконання місцевих бюджетів України в умовах воєнного стану на прикладі бюджету Миколаївської міської територіальної громади. Проаналізовано зміни у структурі доходів і видатків громади, зумовлені падінням економічної активності, руйнуванням інфраструктури, міграційними процесами та зростанням потреб у фінансуванні критичної інфраструктури й соціального захисту. Визначено ключові тенденції розвитку економіки Миколаєва у 2022-2025 роках, зокрема поступове відновлення промислового виробництва, збільшення кількості суб'єктів господарювання та активізацію зовнішньої торгівлі. Особливу увагу приділено аналізу податкових надходжень, динаміці міжбюджетних трансфертів, ролі коштів спеціального фонду та видатків, спрямованих на забезпечення життєдіяльності громади в умовах війни. За результатами дослідження сформульовано висновки щодо стійкості місцевого бюджету та окреслено перспективи подальших наукових розвідок у сфері бюджетної політики в часи кризових викликів.

Мета. Метою статті є проведення комплексного аналізу виконання місцевих бюджетів України в умовах воєнного часу з детальним розглядом бюджету Миколаївської міської територіальної громади як кейсу для визначення ключових тенденцій, проблем і можливостей

Метод (методологія). У процесі проведення дослідження використано наступні методи: динамічний аналіз, що дозволяє оцінити зміни у часовому вимірі; структурно-функціональний аналіз, який визначає вплив війни на пропорції доходів і видатків; контент-аналіз рішень органів влади, спрямованих на підтримку фінансової стійкості громад; економіко-правовий аналіз, що відображає вплив нормативних змін воєнного періоду на місцеві бюджети.

Результати. У ході дослідження встановлено, що повномасштабна війна суттєво трансформувала структуру доходів і видатків місцевих бюджетів України. Результати аналізу засвідчують, що бюджет Миколаєва в умовах війни виконує критично важливу роль у забезпеченні стійкості громади, а його адаптивність, підтримана зовнішніми ресурсами, дозволяє пом'якшити наслідки масштабних руйнувань та економічних втрат.

Ключові слова: місцеві бюджети; видатки місцевих бюджетів; доходи місцевих бюджетів; воєнний стан.

© Ілля Крамар, 2025

Отримано: 08.04.2025 р.

Рекомендовано до друку: 06.05.2025 р.

Опубліковано: 28.05.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати:

Крамар І. Аналіз виконання місцевих бюджетів України в умовах воєнного часу на прикладі бюджету Миколаївської міської територіальної громади. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35. № 2. С. 676-682. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.676>

Вступ

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України стала безпрецедентним викликом для системи місцевого самоврядування та фінансової спроможності територіальних громад. Зміни бюджетного середовища, руйнування інфраструктури, вимушена міграція населення й зупинка економічної активності створили нові умови, у яких місцеві бюджети змушені функціонувати. Війна не лише обмежила традиційні джерела наповнення місцевих бюджетів, а й сформувала нові пріоритети видатків, серед яких першочергове місце посіли безпека, забезпечення життєдіяльності та підтримка соціально вразливих груп населення.

Особливо гостро ці виклики відчули громади прифронтових регіонів, зокрема Миколаївська міська територіальна громада. Місто Миколаїв протягом тривалого часу перебувало під регулярними ракетними й артилерійськими обстрілами, що спричинило руйнування житлового фонду, комунальної інфраструктури та об'єктів соціальної сфери. У таких умовах виконання місцевого бюджету набуло особливого значення — воно стало не лише інструментом фінансового управління, а й фактором стійкості громади, її здатності зберігати базові функції та забезпечувати життєво необхідні послуги.

Аналіз бюджету Миколаївської міської територіальної громади в умовах воєнного часу дозволяє простежити, як змінюється структура доходів і видатків, яким чином громада реагує на фінансові виклики та як держава і міжнародні партнери компенсують втрати місцевих фінансів. Дослідження цього процесу не лише демонструє унікальний досвід Миколаєва, а й дає можливість визначити тенденції, характерні для значної частини українських громад, що опинилися у схожих умовах.

Мета та завдання статті

Метою та завданнями статті є проведення комплексного аналізу виконання місцевих бюджетів України в умовах воєнного часу з детальним розглядом бюджету Миколаївської міської територіальної громади як кейсу для

визначення ключових тенденцій, проблем і можливостей

Виклад основного матеріалу дослідження

Місцеві бюджети є фундаментальною фінансовою основою місцевого самоврядування, забезпечуючи громадам можливість реалізовувати власні повноваження та надавати публічні послуги. В умовах політичної та економічної стабільності модель бюджетного процесу в Україні функціонує за принципами децентралізації, фінансової самостійності громад та їх відповідальності за збалансованість видатків. Проте запровадження воєнного стану суттєво трансформувало як джерела наповнення місцевих бюджетів, так і їх пріоритети.

Воєнний час характеризується різким падінням економічної активності, скороченням зайнятості, переміщенням населення, руйнуванням виробничих та соціальних об'єктів. Усі ці фактори безпосередньо впливають на базові джерела надходжень: податок на доходи фізичних осіб, місцеві податки, плату за землю, а також трансферти з державного бюджету. У кризових умовах зменшується частка власних доходів, а навантаження на видаткову частину пов'язане з необхідністю утримання критичної інфраструктури, забезпечення соціальних потреб та ліквідації наслідків руйнувань зростає.

Для можливості проведення аналізу виконання бюджету Миколаївської міської територіальної громади розглянемо соціальний та економічний стан міста Миколаєва за 2022-2025 роки. Довоєнний господарський комплекс міста Миколаєва характеризувався як достатньо диверсифікований за видами економічної діяльності, але промисловість займала важливе місце у місцевій економіці як з точки зору формування та розвитку ринку праці, так і наповнення бюджетів усіх рівнів шляхом сплати податкових платежів. В місті здійснювали свою діяльність близько 6 тис. промислових підприємств, з них: 5 великих, 186 середніх та 5,8 тис. малих.

У лютому - березні 2022 року в умовах повномасштабної війни мало місце суттєве падіння економічної активності по всій

території України через розриви ланцюгів постачання та виробництва, невизначеність та збільшення ризиків, вплив робочої сили та додаткові витрати.

Безпосередня близькість міста Миколаєва до лінії фронту та постійні підступні обстріли міста з боку військ російської федерації негативно вплинули на економічну ситуацію в місті починаючи з 24 лютого 2022 року. В результаті бойових дій пошкоджено 19 об'єктів промисловості. Ряд великих підприємств міста, які забезпечували найбільшу частку обсягу реалізованої промислової продукції міста, призупинили свою діяльність. Так, скоротився обсяг реалізованої продукції в основних галузях міста таких як машинобудування, харчова промисловість, логістика. Частина підприємств релокувались в більш безпечні регіони України. Частково призупинили свою діяльність і малі суб'єкти господарювання сфери послуг.

Починаючи з II кварталу 2022 року частина українських підприємств поступово відновлювала роботу і в першому півріччі 2025 року відмічаються позитивні тенденції щодо збільшення як обсягів реалізованої промислової продукції, кількості підприємств, так і пожвавлення їх зовнішньоекономічної діяльності.

Так, за результатами роботи промислового комплексу у I півріччі 2025 року підприємствами міста обсяг реалізованої промислової продукції становив 12,82 млрд грн, що на 29,07% більше за аналогічний період 2024 року.

За даними Головного управління державної податкової служби у Миколаївській області кількість новостворених підприємств на I півріччя 2025 року зросла на 363 юридичні особи та більше 2 тис ФОП. Сповільнився темп релокації підприємств, в 3,5 рази.

За I півріччя 2025 року обсяг зовнішньоторговельного товарообороту підприємств громади становив 525,035 тис. доларів США, що на 5,7 % більше, за відповідний показник у 2024 році.

Зовнішньоторговельні операції у I півріччі 2025 року проводилися з партнерами із 92 країн світу. Найвагоміші експортні поставки товарів у 2024 році здійснювалися до Туреччини, куди надійшло 25,7 % загального

обсягу експорту міста, Італії (21,2 %), Іспанії (11,9 %), Єгипту (4,7 %).

На економічну діяльність суб'єктів господарювання міста впливає нестача кваліфікованої робочої сили. Подальша міграція за кордон та мобілізаційні процеси обмежували пропозицію робочої сили. Хоча брак працівників стримує діяльність підприємств, з іншого боку, це зумовлює поліпшення зайнятості та підживлює зростання зарплат.

Найвищий попит спостерігався на спеціальності, пов'язані з подальшим пристосуванням бізнесу до воєнних умов: робітничі професії, логістика, продажі і закупівлі. Також завдяки поступовому пожвавленню внутрішнього попиту зростала кількість вакансій в роздрібній торгівлі та сфері послуг. Пропозиція робочої сили у свою чергу стримується значною кількістю мігрантів за кордоном та воєнними потребами [1].

Соціально-економічне становище Миколаївської міської територіальної громади здійснює прямий вплив на виконання бюджету Миколаївської міської територіальної громади. У таблиці 1 наведено надходження до бюджету Миколаївської міської територіальної громади за 2021 -2024 роки [2; 3].

Як видно за даними таблиці доходи бюджету Миколаївської міської територіальної громади з урахуванням офіційних трансфертів склали 5520,1 млн грн у 2024 році, що на 19,2 % більше у порівнянні з аналогічним показником 2021 року. Протягом 2021 – 2024 років спостерігається тенденція щодо збільшення податкових надходжень на 7,4 %, неподаткових надходжень на 40,5 %, офіційних трансфертів на 60,0% та зменшення доходів від операцій з капіталом на 99,95%. При цьому протягом 2022-2023 рр. обсяг доходів бюджету громади зростав, тоді як у 2024 році динаміка погіршилась. Починаючи з IV кварталу 2023 року на обсяги доходної частини бюджету громади впливає також зменшення обсягу надходжень податку з доходів фізичних осіб у частині надходжень податку з доходів військовослужбовців оскільки, починаючи з жовтня 2023 року увесь обсяг зазначених надходжень зараховується до державного бюджету. У поточному році високі темпи росту

власних доходів бюджету громади було відновлено.

Таблиця 1. Надходження до доходної частини міського бюджету Миколаївської міської територіальної громади за 2021 – 2022 рр.

	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Динаміка 2024 р./2021 р., %
Податкові надходження, млн грн	3576,7	4781,4	4812,5	3842,8	+7.4 %
Неподаткові надходження, млн грн	57,8	24,1	64,6	81,2	+40,5
Доходи від операцій з капіталом, млн грн	1,8	-0,003	0,0007	0,0008	-99,95%
Трансферти, млн грн	997,3	808,8	883,5	1596,0	+60,0%
Усього доходів, млн грн	4633,6	5614,3	5760,6	5520,1	+19,2%

До бюджету Миколаївської міської територіальної громади за січень-вересень 2025 року надійшло доходів в сумі 5314,9 млн грн, з них до загального фонду – 4717,0 млн грн та до спеціального фонду – 597,9 млн грн. У загальному обсязі доходів трансферти з державного та інших місцевих бюджетів становлять 1355,5 млн грн, їх питома вага у структурі доходів 25,5 %.

Загальний фонд бюджету наповнений за рахунок податкових та неподаткових надходжень у сумі 3418,8 млн грн, що більше показників відповідного періоду 2024 року на 607,6 млн грн (21,6 %).

Планові показники податкових та неподаткових надходжень загального фонду звітного періоду виконані на 98,7 % та недонадходження доходів склало 46,6 млн грн, з них по основних бюджетоутворюючих платежах:

- податок та збір на доходи фізичних осіб – надійшло 2048,5 млн грн та виконання запланованих обсягів склало 99,5 % (-9,5 млн грн);
- акцизний податок – надійшло 368,3 млн грн та виконання запланованих обсягів склало 93,8 % (-24,6 млн грн);

- єдиний податок – надійшло 555,5 млн грн та виконання запланованих обсягів склало 95,7 % (-25,0 млн грн).

При цьому надходження податку на майно за звітний період складають 380,3 млн грн, що на 9,6 млн грн більше запланованих обсягів або виконання 102,6% відносно планових призначень.

За січень-вересень 2025 року до спеціального фонду бюджету Миколаївської міської територіальної громади надійшло податків і зборів, неподаткових платежів та доходів від операцій з капіталом в сумі 540,5 млн грн або у 8,1 рази більше річних планових показників, з них на рахунки бюджетних установ за надання платних послуг, благодійних внесків та на виконання окремих доручень надійшло 475,9 млн грн.

В результаті проведення аукціонів по приватизації надходження коштів від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності, за січень – вересень 2025 року склали 52,2 млн грн або в 3,1 рази більше річних планових показників.

Рівень бюджетної забезпеченості громади у 2025 році покращився, порівняно з 2024 роком, та був достатнім. Співвідношення обсягу доходів бюджету громади без урахування

трансфертів в розрахунку на одного мешканця до відповідного середнього показника по місцевих бюджетах у цілому за результатами виконання бюджету у I півріччі 2025 року становило 80% (74,1% у 2024 році та 93,2% у 2023 році) [4].

Обсяг видаткової частини бюджету Миколаївської міської територіальної громади за результатами I півріччя 2025 року становив 3 195,1 млн. грн., що на 28,2% перевищило показник відповідного попереднього бюджетного періоду. Затверджений на 2025 рік план за видатками бюджету було виконано у січні-червні на 50,4%. Основним напрямом видатків бюджету залишається фінансування установ бюджетної сфери (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального забезпечення, культури і мистецтва, фізичної культури і спорту), органів місцевого самоврядування, а також житлово-комунального господарства та транспорту. Значні обсяги видатків здійснюються також за напрямом «Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю», за яким обраховуються, в тому числі, внески органів місцевого самоврядування у статутні капітали комунальних підприємств міста. За більшістю основних напрямів обсяг видатків зростає.

У I півріччі 2025 року питома вага капітальних видатків бюджету Миколаївської міської територіальної громади становила 24,3%, що є високим рівнем, порівняно з іншими місцевими бюджетами. Протягом I півріччя 2025 року з бюджету громади фінансувались видатки на обслуговування прямого боргу Миколаївської міської ради та спрямовувались кошти на його погашення. Питома вага видатків на обслуговування боргу у видатках загального фонду бюджету Миколаївської міської ради була низькою [4].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проведене дослідження дозволило встановити, що виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану зазнало суттєвих трансформацій, які змінюють як ресурсну базу громад, так і напрями використання бюджетних коштів. На прикладі Миколаївської міської територіальної громади підтверджено, що прифронтові території перебувають у найбільш складному фінансовому становищі

через значні обсяги руйнувань, скорочення економічної активності, відтік населення та зростання потреб у фінансуванні соціальних й безпекових заходів.

Аналіз доходної частини бюджету громади засвідчив, що найбільший негативний вплив війни зазнали податкові надходження, зокрема ПДФО, єдиний податок та акциз. Водночас частка неподаткових надходжень та доходів спеціального фонду поступово збільшується насамперед через активізацію комунальних підприємств та продажу майна. Значну роль відіграють міжбюджетні трансферти, що компенсують зниження власних доходів громади та забезпечують утримання ключових сфер соціально-культурної інфраструктури.

У видатковій частині простежується зміщення пріоритетів у бік фінансування аварійно-відновлювальних робіт, житлово-комунального господарства та соціального захисту населення. Значні кошти спрямовуються на підтримку критичної інфраструктури, утримання комунальних підприємств, безпечний доступ до освітніх і медичних послуг, а також на ліквідацію руйнувань внаслідок обстрілів. Водночас, навіть у складних умовах, громада зберігає інвестиційну активність через реалізацію проєктів міжнародної технічної допомоги та довгострокових інфраструктурних програм.

Динаміка економічного розвитку Миколаївської громади у 2024–2025 роках свідчить про поступове поживлення промисловості, зростання кількості суб'єктів підприємницької діяльності та позитивні тенденції у сфері зовнішньої торгівлі. Ці фактори створюють підґрунтя для стабільного нарощування доходів бюджету у середньостроковій перспективі.

Таким чином, бюджет Миколаївської міської територіальної громади в умовах воєнного часу виконує роль ключового інструменту забезпечення стійкості міста та підтримки його життєдіяльності. Незважаючи на суттєві ризики та обмеженість фінансових ресурсів, громада демонструє здатність адаптуватися за рахунок оптимізації видатків, залучення міжнародних ресурсів, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та гнучкості управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виконання Програми економічного і соціального розвитку м. Миколаєва на 2024-2026 роки за 2024 рік. URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/14b5557d5965fee240065e19157e048b.pdf>
2. Інформація про виконання бюджету Миколаївської міської ради за 2024 рік (з динамікою змін за 2023 рік). URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/2c00939476de4cbf754f40f498dd07db.docx>
3. Інформація про виконання бюджету Миколаївської міської ради за 2022 рік (з динамікою змін за 2021 рік). URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/e2192744d6f915664f5f43c06d712a8e.docx>
4. Інформація про виконання бюджету Миколаївської міської ради за I півріччя 2025 року. URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/31f770c0f2f2267489d8e95a1dd8cf6b.docx>

REFERENCES

1. Implementation of Economic and Social Development of Mykolaiv City 2024-2026 years for 2024 year. URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/14b5557d5965fee240065e19157e048b.pdf>
2. Information regarding the implementation of Mykolaiv City budget for 2024 (in comparison to 2023 year). URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/2c00939476de4cbf754f40f498dd07db.docx>
3. Information regarding the implementation of Mykolaiv City budget for 2024 (in comparison to 2023 year). URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/e2192744d6f915664f5f43c06d712a8e.docx>
4. Information regarding the implementation of Mykolaiv City budget for 6 month of 2025 year. URL: <https://depfin.mkrada.gov.ua/Media/files/budget/file/31f770c0f2f2267489d8e95a1dd8cf6b.docx>

Illia Kramar, Postgraduate Student, Department of Finance, Odesa National University of Economics, Ukraine

Analysis of the performance of local budgets of Ukraine under martial law: the case of the Mykolaiv city territorial community

Abstract

Introduction. The article examines the specific features of the execution of local budgets of Ukraine under martial law using the budget of the Mykolaiv City Territorial Community as a case study. Changes in the structure of the community's revenues and expenditures are analysed, taking into account the decline in economic activity, destruction of infrastructure, migration processes, and the growing need to finance critical infrastructure and social protection. Key economic trends in Mykolaiv for 2022–2025 are identified, including the gradual recovery of industrial production, the increasing number of business entities, and the revitalisation of foreign trade. Special attention is given to the analysis of tax revenues, the dynamics of interbudgetary transfers, the role of the special fund, and expenditures allocated to ensure the community's functioning under wartime conditions. Based on the results, conclusions regarding the resilience of the local budget are formulated, and prospects for further research in budget policy during periods of crisis are outlined.

Purpose. The purpose of the article is to conduct a comprehensive analysis of the performance of local budgets of Ukraine under martial law, with a detailed examination of the budget of the Mykolaiv City Territorial Community as a case for identifying key trends, challenges, and opportunities.

Method (methodology). The study uses the following methods: dynamic analysis, which allows assessing temporal changes; structural–functional analysis, which identifies the influence of war on revenue and expenditure proportions;

content analysis of government decisions aimed at supporting the financial stability of communities; and economic–legal analysis, which reflects the impact of wartime regulatory changes on local budgets.

Results. The research has established that the full-scale war has significantly transformed the structure of revenues and expenditures of local budgets in Ukraine. The analysis demonstrates that the budget of Mykolaiv plays a critically important role in ensuring community resilience during wartime, and its adaptability—supported by external resources—helps mitigate the consequences of large-scale destruction and economic losses.

Keywords: local budgets; local budget expenditures; local budget revenues; martial law.

Cite as: Kramar, I. (2025). Analysis of the performance of local budgets of Ukraine under martial law: the case of the Mykolaiv city territorial community. *Economic analysis*, 35 (2), 676-682. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.676>